

Sljedeći je članak, pod naslovom *Zadarska Curia consulum et maris i njezini zapisnici iz druge polovice 14. i prve polovice 15. stoljeća* (143-171), rad Tomislava Popića. Pri rekonstrukciji izvornih cjelina spisa zadarskog trgovačkog i pomorskog suda iz arhivskog fonda *Curia consulum et maris*, autor pridodaje i spise istog suda koje se sada čuvaju u arhivskome fondu *Curia maior civilium*. Rezultati rekonstrukcije srednjovjekovnih zapisnika tog suda na kraju rada predstavljeni su i tabelarno, kao i popis notara koji su ih vodili.

Slijede dva članka vezana uz kulturno-književna pitanja ranog novovjekovlja. *Antonio Fabregues o Krbavskoj bici* (173-187) članak je autora Nevena Jovanovića. Ovaj je rad analiza dvaju izvješća o Krbavskoj bici koja je papinski izaslanik Antonio Fabregues poslao u Rim u rujnu 1493. godine. Kako bi ih smjestio u kontekst pismene djelatnosti tog vremena, autor prati prijepise Fabreguesovih izvješća te ih uspoređuje s drugim tekstovima protuturske tematike tog vremena.

Odnose dvaju sedamnaestostoljetnih književnika, Rafaela Levakovića i Ivana Tomka Mrnavića, istražuje Tamara Tvrković u članku *Zagonetno autorstvo ili zbrka među rukopisima: Prodromon et una generalis Illyrici descriptio* (189-201). Analizirajući dva rukopisa istog naslova, svaki pripisan pojedinom autoru, autorica zaključuje kako postoji mogućnost da je Levaković iskoristio Mrnavićev tekst za sastavljanje svojeg, danas izgubljenog, djela *Historia universalis de Illyrica natione et eiusdem vera origine*.

U radu *Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi* (XVII. stoljeće-početak XX. stoljeća) (203-231), Lovorka Čoralić prati članove obitelji Fenzi od njihova dolaska u Dalmaciju do preuzimanja autonomaškog vodstva u Šibeniku. Koristeći raznovrsnu arhivsku građu iz arhiva u Zadru i Veneciji, autorica posebnu pažnju posvećuje članovima koji su se istaknuli u vojnoj, crkvenoj i političkoj djelatnosti. Na kraju rada nalaze se slikovni prilozi te prijepisi nekih dokumenata.

Posljednji rad u rubrici *Članci* tekst je slovenske povjesničarke Marije Mojce Peternel na njemačkom jeziku, a nosi naslov *Soziale, nationale und politische Emanzipation der Slovenen in der Zeitung im Jahre 1848* (233-253). Prateći situaciju koja je u novinskoj djelatnosti nastala kao rezultat revolucionarne 1848. godine, autorica ističe ulogu slovenskog novinstva na njemačkom i slovenskom jeziku u stvaranju nacionalnog identiteta Slovenaca.

Kao i prethodni, ovaj se broj *Povijesnih priloga* također zaključuje rubrikom *Ocjene i prikazi* (255-308). Ovoga puta ovdje se nalazi 20 ocjena i prikaza domaćih i stranih publikacija.

Filip Novosel

Historijski zbornik, god. 64, br. 1-2, Zagreb 2011., 639 str.

Historijski zbornik je časopis kojeg već šezdeset i četiri godine uspješno izdaje "Društvo za hrvatsku povjesnicu" (nekadašnje "Povijesno društvo Hrvatske", odnosno "Savez povijesnih društava Hrvatske"). Kao i prethodna, i ovo godište sadrži dva broja – u prvom broju objavljeno je pet izvornih znanstvenih i jedan pregledni rad, te u redovitoj rubrici *Historiografija* jedan pregledni rad, dva priopćenja, te jedna diskusija. Drugi se broj sastoji od šest izvornih znanstvenih i dva pregledna rada, dok oba broja sadrže i ocjene i prikaze časopisa, zbornika i knjiga, kao i izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova.

Prvi broj započinje radom Lovorke Čoralić naslova *Iseljenici iz Paštrovića u Zadru* (XVI.-XIX. st.) (1-27), u kojem autorica na temelju građe Državnog arhiva u Zadru, kao što su razne vrste dopisa i spisa, oporuka, kupoprodajnih ugovora i sl., opisuje prisutnost i djelovanje iseljenika s područja Paštrovića, koje je smješteno na današnjem Crnogorskom primorju. Osim što donosi opće podatke o prisutnosti Paštrovića u Zadru (društvena i socijalna struktura, uklopljenost u novu sredinu, odnosi s Crkvom i sl.), autorica daje i kronološku raščlambu

dokumenata, prvenstveno oporučnih spisa, koji se odnose na svakog pojedinog useljenika. Rad sadržava i nekoliko prijepisa oporučnih spisa paštrovskih useljenika.

Iva Kurelac i Tamara Tvrtković autorice su rada *Biskup o biskupu: Kritika Foscove analize i transkripcije oporuke Ivana Tomka Mrnavića* (29-46). U njemu kritički raščlanjuju oporuku Ivana Tomka Mrnavića, šibenskog kanonika, zagrebačkog arhidakona i bosanskog biskupa iz 17. st., koju je u 19. st. prvi objavio šibenski biskup Antonio Giuseppe Fosco. Osim što donose jezičnu analizu oporuke, kao i analizu prema kategorijama primatelja legata, autorice daju i kritički osvrt na Foscovu rasčlambu oporuke. U prilogu rada donosi se i osuvremenjena transkripcija navedene isprave.

Željko Holjevac i Marko Rimac opisuju različite aspekte povijesne zbilje u zemljama ugarske krune sredinom osamdesetih godina 19. stoljeća u radu *Zemlje ugarske krune u doba mađarskoga milenija* (47-77), odnosno u vrijeme obilježavanja tisućite obljetnice doseljenja Mađara u Panonsku nizinu. Osvrćući se na ugarsku, kao i hrvatsko-slavonsku stranu, u radu su obradili niz tema kao što su stanovništvo i njihov etnički i vjerski sastav, pismenost, upravna podjela, crkveno ustrojstvo, industrija, unutrašnja i vanjska trgovina, promet i slično.

Ivan Hrستیć bavi se temom regionalne povijesti, odnosno razvojem sokolarskog pokreta u Makarskoj u radu pod naslovom *Hrvatski sokol u Makarskoj (1894.-1914.)* (79-98). Osim što je prikazao razvoj sokolarskog pokreta od njegova utemeljenja 1962. godine u Češkoj, i njegovog širenja kako u slavenske zemlje, tako i u Hrvatsku, autor je objasnio značenje tog pokreta za Hrvatsku i Dalmaciju, posebice stavljajući naglasak na Makarsku. Objašnjavajući djelovanje i društveni rad makarskog sokola autor pojašnjava i vezu sokolskog društva s političkom situacijom u Hrvatskoj i Monarhiji, kao i njihov utjecaj na političke stranke.

Iza vrata radničkih odmarališta. Službeni zapisi o nestašnicama i gladnima 1947.-1950. (99-119) rad je Igora Dude i Igora Stanića, u kojemu autori opisuju početak razvoja sustava socijalnoga turizma koji se počinje razvijati u Jugoslaviji kasnih četrdesetih godina 20. stoljeća, a koji je bio temeljen na radničkim odmaralištima. Tu je glavnu riječ imao sindikat, a autori na temelju njihovih spisa opisuju stanje u sustavu radničkog turizma, probleme s kojima se sindikat susretao, nestručnost i zloupotrebe upravitelja i osoblja u odmaralištima, ponašanje gostiju, kao i probleme s prehranom, koji su uslijedili zbog nedostatka hrane.

Idući rad bavi se temom Domovinskog rata, naslova *Republika Hrvatska i mirovna operacija Ujedinjenih naroda: kada, kako i zašto je došlo do njezine realizacije* (121-159), čiji je autor Ivica Miškulin. Kao što je i vidljivo iz naslova rada, autor objašnjava razloge i način uspostave mirovnog sporazuma sukobljenih strana i provedbu Vanceovog plana koji je započeo krajem 1991. godine, kada je ustanovljena i mirovna operacija Ujedinjenih naroda.

Tematska cjelina *Historiografija* započinje radom Nikše Stančića, *Kako sam postao povjesničar* (163-169), u kojemu taj istaknuti povjesničar, potaknut objavljivanjem Zbornika njemu u čast, kratko iznosi svoja sjećanja iz razdoblja svog školovanja i studija tijekom kojeg se oblikovao kao povjesničar. Navedena rubrika obuhvaća i jednu diskusiju Željka Holjevca naslova *Poticajna jezgra i slaba opća mjesta ili uz knjigu Catherine Horel (171-185)*, koja je u originalu objavljena na njemačkom jeziku u časopisu *Südost-Forschungen*, a u kojoj autor daje svoje viđenje knjige francuske povjesničarke Catherine Horel, u kojoj ona piše o kraljevskom ugarskom domobranstvu u Hrvatskoj i Slavoniji kao sastavnom dijelu oružanih snaga Austro-Ugarske. Osim navedenog, rubrika sadržava i priopćenje Filipa Hameršaka *Veliki korak za povjesničare – nova internetska bibliografija Leksikografskog zavoda* (187-190).

Kao i svaki dosad, prvi broj ovogodišnjeg Historijskog zbornika završava brojnim ocjenama i prikazima časopisa, zbornika i knjiga (193-263), kao i izvještajima s domaćih i inozemnih znanstvenih i stručnih skupova (267-283). Broj sadržava i dva nekrologa; jedan za istaknutog povjesničara profesora Jakova Stipišića (287-296), koji sadržava i njegovu bibliografiju, te drugi za Zdenka Jajčevića (299-301), ravnatelja Hrvatskog športskog muzeja i profesora Kineziološkog fakulteta u Zagrebu.

Drugi broj *Historijskog zbornika* započinje radom Damira Agičića, jednog od urednika časopisa, *Povodom 25. obljetnice smrti prof. dr. Jaroslava Šidaka, prvoga urednika Historijskoga zbornika* (303-304), koji sadržava i dva priloga; jedan je *Dopis Gradskim grobljima s upitom za dopuštenje uređenja groba* (305-306), te obavijest o znanstvenom skupu *Jaroslav Šidak i hrvatska historiografija njegova vremena*, s pripadajućim programom (306-309).

Članci započinju radom Nevena Budaka, *O novopronađenom natpisu s imenom kraljice Domaslave iz crkve sv. Vida na Klisu* (317-320), u kojem autor iznosi svoje neslaganje s čitanjem i datiranjem ulomaka ranosrednjovjekovnog natpisa, što ga je dao Radoslav Bužančić, koji je navedene fragmente i otkrio. Budak smatra da se tu zapravo radi o posveti koja je sastavljena u ime hrvatskog kralja i njegove supruge ili majke Domaslave, koja datira najvjerojatnije iz prve polovice 10. stoljeća.

Potom slijedi rad Tomislava Popića, *Izvorne cjeline srednjovjekovnih zadarskih sudskih zapisa u arhivskom fondu "Curia maior civitatis"* (321-376). U njemu autor na temelju rekonstrukcije izvorne cjeline sudskih zapisnika srednjovjekovnoga Zadra koji potječu iz druge polovice 14. i prve polovice 15. st. prikazuje na koji način je djelovao sudski aparat nakon Zadarskog mira 1358. godine. Rad sadržava i tri priloga: prvi sadržava popis notara zadarske CMC, drugi se sastoji od rekonstrukcije izvornih cjelina spisa u arhivskom fondu CMC, dok je treći slikovni prikaz stanja sačuvanosti važnijih sudskih knjiga CMC i CDR do 1409. godine.

Zrinka Novak autorica je rada *Hvarska karitativna bratovština Milosrđa u ranome novom vijeku* (377-433), u kojemu je na temelju neobjavljene građe koja se čuva u Biskupskom arhivu u Hvaru i Državnom arhivu u Zadru obradila djelovanje navedene bratovštine od njezina utemeljenja 1579. godine sve do 19. stoljeća. Osim navedenog, obradila je i vjersku, društvenu, upravnu, ekonomsku i medicinsku ulogu bratovštine, te je uz to raščlanila društvenu i spolnu strukturu njezinih članova u pojedinim razdobljima njezine aktivnosti. Kao i prethodni, i ovaj rad sadržava prilog koji se sastoji od prijepisa statuta bratovštine iz 1579. i 1799. godine, zatim prijepis statuta hospicija iz 1801. godine, kao i popis članova bratovštine iz pojedinih razdoblja njezina djelovanja.

Percepcija Vojne krajine tijekom vladanja Josipa II.: opis Varaždinskoga generalata 1783. (435-458) rad je Sanje Lazanin u kojemu se analizira opis Varaždinskog generalata, na temelju narativnog izvora koji datira u osamdesete godine 18. st., a koji je nastao prema zadanoj strukturi koju je propisala državna uprava sa svrhom da se pruži uvid u stanje tog dijela Vojne krajine, da bi se potom organizirao bolji administrativni i gospodarski sustav, kao i učinkovitije vojne snage Generalata.

U radu Vlatke Dugački, *Oglasi u češkim novinama u Hrvatskoj (1911.-1929.)* (459-497), obrađuju se oglasi u češkim novinama *Český list*, *Československé listy*, *Hlas* i *Jugoslávští Čechoslováci*, koji su izlazili na prostoru Hrvatske i Slavonije od 1911. do 1929. godine. Autorica je poseban naglasak stavila na oglase ponude i potražnje radnih mjesta, te je na taj način prikazala promjene u gospodarskoj, socijalnoj i obrazovnoj strukturi češke manjine na hrvatskom prostoru.

Idući rad *Pisanje jugoslavenske i strane štampe o studentskim demonstracijama u Zagrebu i Skopju u svibnju 1959.* (499-513) autora Dragomira Bondžića, kao što je i vidljivo iz naslova, govori o pisanju jugoslavenskog i inozemnog tiska o navedenim demonstracijama. Opisujući izvještaje i reakcije kako u zemlji, tako i u svijetu, autor je opisao i propagandnu kampanju novina povodom demonstracija, te reakciju Josipa Broza Tita na nju i na demonstracije.

Franko Dota je u radu *U obrani granice: jugoslavensko-talijanski granični spor u proljeće 1974. godine* (515-548) obradio problem neriješenog pitanja suvereniteta nad bivšom Zonom B Slobodnog Teritorija Trsta. Pregovori koji su uslijedili nakon spora doveli su do sklapanja Osimskog sporazuma 1977. godine, kojim su utvrđene državne granice između Jugoslavije i Italije. Osim što je prikazao političku i diplomatsku povijest tršćanskog pitanja, autor je donio i pravnu argumentaciju na koju su se pozivale jugoslavenska i talijanska vlada u svrhu vlastitog

tumačenja o naravi granice. Također, osvrnuo se i na pisanje dnevnih novina Vjesnik i Novi list, koje su dnevno izvještavale o graničnom sporu.

Rubrika *Historiografija* sadržava ujedno i posljednji rad, *Povijest i mit o ujedinjenu Italije. Političko priznavanje i osporavanje Risorgimenta* (551-567), u kojem autor Andrea Possieri daje pregled događaja oko obilježavanja postanka ujedinjene Italije, odnosno obilježavanja 150. godišnjice ujedinjenja, te poteškoće s kojima su se organizatori susretali. Osim navedenog, objašnjava i odnos prema Risorgimentu, talijanskom narodnom preporodu, i ratu za ujedinjenje, kao i odnos prema Giuseppeu Garibaldiju, jednom od glavnih aktera u procesu ujedinjenja Italije.

Drugi broj godišnjaka također donosi ocjene i prikaze časopisa i zbornika (571-576), knjiga (577-618), znanstvenih i stručnih skupova (621-632), kao i obavijesti (635-639).

Ana Jura

Croatica christiana periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. 35, br. 67 (226 str.) – br. 68 (208 str.), Zagreb 2011.

U 35. godištu časopisa *Croatica christiana periodica*, u izdanju Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, izašli su 67. i 68. broj s ukupno 19 znanstvenih radova recentnih autora iz područja crkvene povijesti, sakralne umjetnosti, povijesti glazbe i književnosti.

Utjecaj kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti na istočnoj jadranskoj obali u razvijenoj i kasnoj srednjem vijeku (1-28) prvi je prilog 67. broja autorice Zrinke Novak. Potonja razlaže procvat, razvoj i širenje kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti (hodočašća, ikonografija, marjanske molitve, bratovštine) na istočnoj jadranskoj obali u razvijenoj i kasnoj srednjem vijeku.

Ivana Prijatelj Pavičić u članku *Ogledalo pravednog trgovca: ispovijed i traktat o krepostima iz kodeksa Buća* (29-64) transkribira i analizira dva teksta koji se nalaze u Biblioteci Marciani u Veneciji u kodeksu kotorskog podrijetla datiranom u 1466. godinu. Prvi tekst se vodi pod imenom *Traktat o manama*, iako nije riječ o traktatu, nego tekstu ispovjednog karaktera, dok je drugi *Traktat o krepostima*.

Slijedi rad *Prilog poznavanju djelovanja duhovnih osoba iz Hvara u Mlecima* (XV.-XVIII. st.) (65-76) Lovorke Čoralic o duhovnim osobama s Hvara i s područja Hvarske biskupije, koji se u Mlecima bilježe kao privremeni ili stalni useljenici, na temelju postojećih saznanja iz historiografije i arhivske građe Državnog arhiva u Veneciji (oporučni spisi, istražni procesi mletačke inkvizicije) te Arhiva Bratovštine sv. Jurja i Tripuna (knjige godišnjih prihoda i rashoda udruge).

Zasluge dominikanaca, posebno Serafina Razzija, Vinka Komnena, Jurja Križanića i Antonina Zazinovića u glazbenoj umjetnosti od kasnog srednjeg vijeka do 20. stoljeća, istražuje Ennio Stipčević u prilogu *Dominikanci i glazba u Hrvatskoj* (16.-20. stoljeće) (77-84).

Propovijed kao prozni žanr na primjeru propovijedi na blagdan sv. Ane, Đure Rapića, franjevačkog pisca 18. stoljeća i Hahna Modesta, njemačkog franjevca 18. stoljeća, prezentira Anela Mateljak u radu *Hrvatska i Njemačka propovjedna književnost: primjer Đure Rapića i Hahna Modesta* (18. stoljeće) (85-107). Uz analizu propovijedi autorica donosi i biografske podatke potonjih, te bibliografsku zastupljenost Đure Rapića.

Slavko Slišković prikazuje međusobne odnose Hrvata i Bugara na crkvenom području tijekom 19. i 20. stoljeća, *Hrvatsko-bugarski crkveni odnosi u 19. i 20. stoljeću* (109-124). Prvi dio rada posvećen je Josipu Jurju Strossmayeru i Euzebiju Fermedžinu, zatim najveći dio obuhva-